

Mācību metodes un paņēmieni

Piedāvātās mācību metodes un paņēmieni ir ierosmes, kuras aicinām izmantot, lai veidotu mācību procesu tādu, kas pats par sevi mazina spriedzi klasē.

Ja tas iespējams, aicinām organizēt mācību procesu tā, lai skolēniem būtu gana daudz iespējas izteikties un izrunāties par aktuālo mācību vielu. Mēs katrs vēlamies tapt uzklausi un būt sadzirdēti. Radot klasē un vidē tādus apstākļus, kas veicina savstarpējo sarunāšanos, dalīšanos un atgriezeniskās saites sniegšanu, mēs varam veidot savstarpēji sabalansētāku, draudzīgāku un iekļaujošāku vidi. Jo labāka augsne labām attiecībām, jo mazāka savstarpējā spriedze.

Iekļautās mācību metodes ir izstrādātas Erasmus+ līdzfinansētā projekta "[Learning to be](#)" ietvaros.

- [Nogaidīšana](#)
- [Domā – strādā pāri – dalies grupā](#)
- [Atbildīga saruna](#)
- [Kinestētiskās aktivitātes](#)
- [Refleksija](#)
- [Atgriezeniskā saite](#)
- [Aktivitāte “Kopīgais, atšķirīgais”](#)

Nogaidīšana

Vecuma grupa: bērni, pusaudži

Kad lietot: mācību procesā

Apraksts

Nogaidīšana ir metodiskais paņēmieni, kad skolotājs stratēģiski svarīgā iztaujāšanas brīdī ietur pauzi. Tomēr Nogaidīšana nav izšķiests laiks. Tā dod skolēniem tik ļoti nepieciešamo iespēju pārdomāt jautājumu un formulēt savu atbildi. Skolotājam vajadzētu šo pieeju izskaidrot, pirms uzsākt iztaujāšanu, lai skolēni saprastu, ka Nogaidīšanas laikā nevienu neizsauks atbildēt.

Šī metode balstās faktā, ka informācijas apstrāde ir saistīta ar vairākiem kognitīviem uzdevumiem, kas prasa laiku. Skolēniem nepieciešami netraucēti brīži informācijas apstrādei, lai reflektētu par pateikto, novērotu vai darītu, kā arī apsvērtu, kādas būs viņu personiskās reakcijas un atbildes.

Tāpēc skolotājus mudina nogaidīt klusumā 7–10 sekundes pēc jautājuma uzdošanas, jo tiek uzskatīts, ka tam ir virkne pozitīvu rezultātu, piemēram:

- izvērstākas un pareizākas atbildes;
- mazāk atbilžu “Es nezinu”;
- vairāk brīvprātīgu un atbilstošu atbilžu no lielāka skolēnu skaita;
- labāki rezultāti skolēnu akadēmisko sasniegumu testos.

Instrukcijas

1. Skolotājs uzdod jautājumu.
2. Skolotājs apzināti ietur 7–10 sekundes garu pauzi (tik ilgi, kamēr skolēni produktīvi domā).
3. Skolotājs apkopo atbildes.

Ieteikumi no Erasmus+ līdzfinansētā projekta "[Learning to be](#)".

Vairāk par piesaistes veidošanu ar skolēniem, iespējams uzzināt mācību centra "[Centrs ZIN](#)" programmā "[Audzināšanas lietpratība pedagoģiskajā darbā](#)".

Domā – strādā pāri – dalies grupā

Vecuma grupa: bērni, pusaudži

Kad lietot: Nostiprinot zināšanas jau sāktā mācību tēmā

Apraksts

Domā-strādā pāri-dalies grupā metode ļauj skolēniem domāt individuāli, palīdz dalīties domās ar partneri, bet pēc tam – ar visu klasi. Tā uzlabo līdzdalību, attīsta skolēnu komunikācijas prasmes un iesaista skolēnus tēmas izpratnes uzlabošanā. Tā stimulē domāšanu, pilnveido mācīšanos, ļaujot skolēniem dalīties domās pāros, kā arī apspriest savu ideju ar visu klasi.

Šī metode palīdz skolotājam radīt drošas līdzdalības nosacījumus.

Instrukcijas

1. Skolotājs izlemj, kāds konkrēts uzdevums vai jautājums tiks piedāvāts.
2. DOMĀ: Vispirms skolotājs uzdod konkrētu jautājumu par tematu. Skolēni domā (7-10 sekundes), ko viņi par šo tematu zina vai ir par to iepriekš mācījušies.
3. STRĀDĀ PĀRĪ: Skolotājs sadala skolēnus pāros vai mazās grupās. Skolēni dalās ar savām idejām ar partneri vai mazajā grupā.
4. DALIES GRUPĀ: Skolotājs izvērsī iepriekšējo aktivitāti, kad notika dalīšanās pāros vai mazās grupās, visas klases diskusijā.
5. Skolotājs monitorē procesu un nepieciešamības gadījumā iesaistās.

Ieteikumi no Erasmus+ līdzfinansētā projekta "[Learning to be](#)".

Vairāk par piesaistes veidošanu ar skolēniem, iespējams uzzināt mācību centra "[Centrs ZIN](#)" programmā "[Audzināšanas lietpratība pedagogiskajā darbā](#)".

Atbildīga saruna

Vecuma grupa: bērni, pusaudži

Kad lietot: nostiprinot zināšanas jau sāktā mācību tēmā

Apraksts

Atbildīga saruna ir diskusija, kurā skolēni savstarpēji sarunājas, reaģēšana uz citu sacīto un turpina izvērst izskanējušo domu, piedāvājot savus novērojumus, idejas, uzskatus un papildu informāciju. Atbildīga saruna mudina skolēnus argumentēt, balstoties pierādījumos. Skolēni mācās pamatot savus uzskatus un arī respektēt vienaudžu viedokļus. Atbildīgas sarunas mērķis ir attīstīt skolēna spēju domāt.

Aktivitātes laikā skolotājs pieņem vismaz trīs atbildes uz katru jautājumu un, ja iespējams, pat vairāk. Tas parāda, ka skolotājs nemeklē kādu konkrētu atbildi un atbalsta atšķirīgus skolēnu viedokļus. Ir svarīgi, lai skolotājs dotu skolēniem laiku domāt (nogaidīšana) un vispirms sagaidītu atbildes, pirms tās komentētu. Kad saņemtas trīs atbildes, skolotājam vajadzētu mudināt skolēnus padomāt vēl dziļāk, uzdodot tādus jautājumus kā: “Ko tu domā par ...” (jānosauc konkrēta problēma), “Kāpēc tu tā domā?”, nevis vienā vārdā noformulēts jautājums “Kāpēc?” un izvirzīt dažādus viedokļus, uzdodot virkni jautājumu, kas motivē domāt par šo tēmu citādi: “Vai mēs varam padomāt par citu risinājumu..?” vai “Un kā Jūs varētu komentēt X?”.

Ir svarīgi uzsvērt atšķirības un pamanīt, kā dažādas idejas ir saistītas.

Formāti

- Skolotāja vadīta saruna klasē, kurā aicināti piedalīties skolēni. Skolotājs vada diskusijas saturu, uzdodot skolēniem jautājumus, komentējot tos un sniedzot papildu informāciju, paskaidrojumus, kā arī iedrošinot skolēnus piedalīties procesā.
- Skolēnu vadīta diskusija nelielā grupā, kur skolēniem grupās tiek uzdota pārrunājama tēma, bet skolotājs tikmēr apstaigā klasi, uzraugot un palīdzot skolēniem procesā.
- Partneru saruna, kad konkrēta tēma dažas minūtes tiek apspriesta ar blakussēdētāju. Partneru sarunas var veiksmīgi apvienot ar skolotāja vadītas sarunas formātu, tādējādi paaugstinot skolēnu līdzdalību.

Instrukcijas

1. Skolotājs uzsāk klases diskusiju, kas saistīta ar stundas tematu.
2. Skolotājs paskaidro, ka mācību diskusijā katram iesaistītajam ir atbildība, proti, viņam/viņai jāpamato savs viedoklis vai jāsniedz tam pierādījumi.
3. Skolotājs uzdod atvērtu jautājumu un vada skolēnu Atbildīgas sarunas diskusiju.
4. Skolotājs aicina brīvprātīgo atbildēt uz jautājumu.
5. Skolotājs aicina divus/trīs skolēnus papildināt pirmā skolēna sniegto informāciju.
6. Skolotājs vada refleksiju.

Ieteikumi no Erasmus+ līdzfinansētā projekta "[Learning to be](#)".

Vairāk par piesaistes veidošanu ar skolēniem, iespējams uzzināt mācību centra "[Centrs ZIN](#)" programmā "[Audzināšanas lietpratība pedagoģiskajā darbā](#)".

Kinestētiskās aktivitātes

Vecuma grupa: bērni

Kad lietot: nostiprinot zināšanas jau sāktā mācību tēmā

Apraksts

Skolēni mācās dažādos veidos, un daudzi bērni mācās labāk, ja ir iespējams iesaistīt kustības, citiem vārdiem sakot – kinestētiskās aktivitātēs. Tas prasa izmantot lielās un sīkās motorikas prasmes kā mācīšanās procesa daļu. Kinestētiskās aktivitātes ļauj skolēniem mācīties, iegaumēt, manipulēt ar informāciju kustoties, kā arī nodrošina mācīšanos viņiem saprotamā kontekstā.

Skolēni, kuru mācīšanos veicina kinestētiskas aktivitātes, spēj labāk atcerēties galvenos jēdzienus un veidot jēgpilnas saites ar konkrētā priekšmeta vielu. Tie, kuriem ir vieglāk sasniegt mācīšanās rezultātus darot – pieskaroties, rakstot, zīmējot, eksperimentējot, izspēlējot, uzstājoties, – vairāk iesaistīties mācībās, ja stundas notiks neierastās vietās. Šādas aktivitātes palīdz skolēniem aktīvāk iesaistīties mācībās un iemāca viņiem risināt problēmas rīkojoties, kā arī caur pašizpaušmi nostiprina radošumu.

Kinestētiskās aktivitātes ir svarīgas arī pārlieku aktīviem skolēniem, kuriem ir grūti būt mierīgiem stundas laikā. Šādiem skolēniem tradicionālās mācīšanas metodes – skaidrojumi kopā ar pasīvu klausīšanos un skatīšanos – ir visai nemotivējošas un nemudina viņus aktīvi iesaistīties stundā. Tas rada priekšnoteikumus, lai izveidotos robi zināšanās, kas beigās kļūs par pamatu negribēšanai mācīties, sliktām skolēna un skolotāja, kā arī skolēnu savstarpējām attiecībām.

Instrukcijas

1. Skolotājs izlemj, kura kinestētiskā aktivitāte vislabāk atbilst stundas tematam un mērķim.
2. Piemērotā stundas brīdī skolotājs izskaidro un modelē šo aktivitāti.
3. Skolēni izpilda kinestētisko aktivitāti atbilstoši skolotāja instrukcijām.
4. Skolotājs pārbauda skolēnu darbu.
5. Pēc aktivitātes skolotājs un skolēni reflektē par aktivitātes norisi.

Piemēri

Iekšējais-ārējais aplis

Iekšējais-ārējais aplis ir paņēmieni, kas skolēnus pieceļ kājās un izkustina. Tas dod iespēju izkustēties arī tiem skolēniem, kuri parasti nevēlas iesaistīties.

1. Skolēni izlasa teksta fragmentu vai skolotājs uzdod klasei jautājumu.
2. Skolotājs sadala klasi divās grupās. Puse skolēnu izveido apli ar mugurām pret apla vidu. Viņi veido Iekšējo apli, un viņus sauks par A partneri.
3. Otra skolēnu puse stāv ārpusē iekšējam aplim, ar seju pret partneri no iekšējā apla. Šie skolēni veido Ārējo apli, un viņus sauks par B partneri.
4. A partneris runā pirmais, sniedzot ātru kopsavilkumu par izlasīto. Šim uzdevumam nepieciešama apmēram minūte. B partneris runā tikpat ilgi, papildinot kopsavilkumu. Skolēni A un B var arī apspriest skolotāja uzdoto jautājumu.
5. Skolotājs stāv apla vidū, no kurienes var viegli pārraudzīt skolēnu reakcijas.
6. Skolotājs aicina skolēnus pārvietoties.
7. Skolotājs aicina A partnerus pacelt roku un tad pavirzīties soli pa labi, lai satiktu jaunu B partneri.
8. Skolēni atkārtoti kopsavilkumu, bet šoreiz B partneris runā pirmais.
9. Trešajā gājienā B partneri pavirzās par diviem/trim cilvēkiem uz labo pusi.
10. Kad viens un tas pats jautājums apspriests trīs reizes, skolotājs turpina šo aktivitāti ar citu jautājumu.

Četri stūri

1. Skolotājs izdomā pretrunīgu apgalvojumu vai jautājumu, kas saistīts ar mācību tematu.
2. Skolotājs nosaka ar piedāvāto apgalvojumu saistītus četrus dažādus viedokļa izteikšanas veidus (piemēram, A "Noteikti piekrītu", B "Piekrītu", C "Nepiekrītu" un D "Noteikti nepiekrītu") vai arī četrus iespējamus jau sagatavotus atbilžu variantus.
3. Skolotājs atbilžu variantus var novietot katrā telpas stūrī, apzīmējot stūrus ar A, B, C, D vai arī, norādot konkrēto atbildes variantu.
4. Skolotājs nolasa klasei apgalvojumu vai jautājumu, variantus nepiedāvājot.
5. Skolotājs dod skolēniem laikpatstāvīgi padomāt par atbildi uz apgalvojumu/jautājumu. Skolēni var pierakstīt savas atbildes un izvēles pamatojumu.
6. Skolotājs piedāvā atbilžu variantus.
7. Skolotājs lūdz skolēniem izvēlēties viņu sākotnējai atbildei vistuvāko variantu.
8. Skolotājs aicina skolēnus sapulcēties viņu izvēlei atbilstošajā telpas stūrī.
9. Ja kādā no stūriem ir vairāk skolēnu, tad tiek veidotas apakšgrupas pa 2-3 skolēniem katrā, lai sekmīgāk apspriestu konkrētās izvēles iemeslus. Diskusijai atvēlētas divas vai trīs minūtes.
10. Skolotājs aicina skolēnus prezentēt grupas/apakšgrupas viedokļa kopsavilkumu. To var darīt mutiskā prezentācijā vai rakstiskā veidā.
11. Diskusijas mērķis nav nonākt pie kopēja "pareiza" viedokļa.

Ieteikumi no Erasmus+ līdzfinansētā projekta "[Learning to be](#)".

Vairāk par piesaistes veidošanu ar skolēniem, iespējams uzzināt mācību centra "[Centrs ZIN](#)" programmā "[Audzināšanas lietpratība pedagoģiskajā darbā](#)".

Refleksija

Vecuma grupa: pusaudži

Kad lietot: noslēdzot mācību tēmu / stundu

Apraksts

Refleksija var būt vissvaīgākā stundas daļa. Jo aktīvāk skolotājs izmanto dažādas refleksijas formas, jo jēgpilnāka kļūst stunda.

Ir trīs refleksijas līmeņi:

- Personiskā refleksija;
- Dalīšanās ar partneri vai mazā grupā;
- Dalīšanās ar visu grupu.

Multidisciplinārā mācīšanās palīdz skolēniem izvēlēties viņiem visefektīvākos mācīšanās un zināšanu nostiprināšanas veidus. Refleksija dod skolēniem iespēju apkopot un atspoguļot apgūto. Tāpēc galvenos refleksijas jautājumus (Kas? Nu un tad? Kas tālāk?) var radoši kombinēt ar citām refleksijas formām.

Refleksija par kādu noteiktu mācīšanās aktivitāti ļauj skolēniem piešķirt jēgu jauniegūtajai informācijai un tā rezultātā nostiprināt saites starp jau- najām un iepriekšējām zināšanām/pieredzi.

Instrukcijas

1. Skolotājs uzdod jautājumu vai formulē apgalvojumu refleksijai par stundas tematu.
2. Mācīšanās procesa laikā vai pirms temata beigām skolotājs uzdod skolēniem jautājumu vai izsaka apgalvojumu.
3. Skolēni iesaistās refleksijā, atbildot uz jautājumu vai komentējot apgalvojumu.

Ieteikumi no Erasmus+ līdzfinansētā projekta "[**Learning to be**](#)".

Vairāk par piesaistes veidošanu ar skolēniem, iespējams uzzināt mācību centra "[**Centrs ZIN**](#)" programmā "[**Audzināšanas lietpratība pedagogiskajā darbā**](#)".

Atgriezeniskā saite

Vecuma grupa: bērni, pusaudži

Kad lietot: noslēdzot mācību tēmu / stundu

Apraksts

Atgriezeniskā saite palīdz izsekot savam mācīšanās procesam, jo tā sniedz skolēnam izpratni par viņa pašreizējo līmeni, ko viņš vēlas sasniegt, un kā to sasniegt. Atgriezeniskajai saitei jābūt orientētai uz mērķi un jāsniedz skolēniem informācija ne tikai par viņu pašreizējo veikumu, bet arī, kā to nākotnē uzlabot. Tas prasa pastāvīgi fiksēt sniegto/saņemto atgriezenisko saiti, jo tā ir saistīta ar katra skolēna specifiskiem mācīšanās uzdevumiem un tai ir jāatbilst skolēna sasniegumiem. Atgriezenisko saiti sniedz mācīšanās laikā un tūlīt pēc mācīšanās, ātri reaģējot uz mācību situāciju, jo tas ir vienīgais veids, kā noskaidrot, kurā jomā ir nepieciešamas korekcijas. Atgriezenisko saiti var sniegt gan mutiski, gan rakstiski, komentāru, simbolu, recenziju vai arī kādā citā veidā, par kuru skolotājs un skolēns ir vienojušies. Svarīgi sniegt skolēnam tādu atgriezenisko saiti, ko viņš var vēlāk izmantot, aktīvi pārbaudot savu mācīšanos.

Regulāra atgriezeniskā saite skolēnam ir kā izaugsmes katalizators, kas ļauj sekmīgi virzīties no viena līmeņa uz nākamo.

Sekmīgai atgriezeniskai saitei būtiska ir skolotāja un skolēna savstarpēja uzticēšanās. Skolotājam ir jāpazīst skolēns, lai saprastu, kāda atgriezeniskās saites forma būtu visnoderīgākā, savukārt, lai skolēns pieņemtu atgriezenisko saiti visefektīvākajā veidā, viņam ir jāuzticas skolotājam.

Daži padomi, kurus paturēt prātā, sniedzot atsauksmes:

- Koncentrējieties uz mācīšanos un uzvedību, nevis pašu skolēnu.
- Pievērsiet uzmanību pozitīvajam skolēna darbā, personīgajā izaugsmē, kā arī mācību progresam.
- Pievērsiet uzmanību galvenajiem darbības virzieniem, lai palīdzētu skolēniem koncentrēties uz svarīgāko viņu darbā.
- Centieties pamanīt un veikt atzīmes par to, kā skolēni mācās un uzvedas – tas jums dos pamatu konkrētu prasmju vai zināšanu līmeņa novērtēšanai.
- Pievērsiet uzmanību tam, ko skolēns ir sasniedzis un kas vēl ir nepieciešams turpmākajam darbam. Un atsaucieties uz izmaiņām darbā.
- Sniedziet atsauksmes pēc iespējas ātrāk. Tas nodrošina to, ka skolēni labāk atceras, ko darījuši, tādējādi atsauksmēm ir lielāka jēga.

- Blakus atzīmei pievienojiet īsus rakstiskus komentārus, piedāvājiet skolēniem iespēju aprunāties ar jums tieši, ja viņiem ir kādi jautājumi.
- Nodrošiniet iespēju skolēniem mācīties, sniedzot un saņemot atsauksmes vienas no otras. Parādiet, ka esat atvērti skolēnu atsauksmēm.

Instrukcijas

1. Skolotājs novēro skolēnus vai lasa skolēnu darbus un novērtē skolēna pašreizējo zināšanu un veikuma līmeni.
2. Skolotājs izlemj, kā sniegt atgriezenisko saiti par konkrētu uzdevumu.
3. Skolotājs pārdomā, ko skolēns varētu darīt, lai uzlabotu savas pašreizējās zināšanas un prasmes.
4. Skolotājs sniedz skolēniem atgriezenisko saiti.
5. Skolotājs atvēl laiku, lai skolēni varētu izvērtēt atgriezenisko saiti un noteikt izaugsmes mērķus, kā arī nolemt, kādā veidā panākt šos uzlabojumus.

Ieteikumi no Erasmus+ līdzfinansētā projekta "[Learning to be](#)".

Vairāk par piesaistes veidošanu ar skolēniem, iespējams uzzināt mācību centra "[Centrs ZIN](#)" programmā "[Audzināšanas lietpratība pedagoģiskajā darbā](#)".

Aktivitāte “Kopīgais, atšķirīgais”

Šī aktivitāte izmantojama klasē, piemēram, mācību gada sākumā, lai veicinātu citam cita iepazīšanu, kopīgā un atšķirīgā noskaidrošanu.

Apraksts

- Sadalieties nelielās grupās.
- Katra grupa paņem A0 (flipčārta) lapu un sadala to tā, ka vidū ir viens laukums, bet tam apkārt tik daļas, cik grupā dalībnieku. Individuālajās daļās katrs dalībnieks ieraksta savu vārdu.
- Nodrošinot iespēju katram izteikties un tikt uzklautam, grupas dalībnieki noskaidro piecas iezīmes, kas raksturīgas VISIEM grupas dalībniekiem (piemēram, matu krāsa, dzimums, intereses, ceļojums uz kādu noteiktu vietu utt.). Organizējiet procesu tā, ka kāds nosauc priekšlikumu, piem., „Es esmu bijusi Lietuvā” vai „Man garšo saldējums”, un pārējie pēc kārtas reaģē, piekrītot vai noraidot šo kopīgo iezīmi. Ja visi piekrīt, to ierasta lapas vidusdaļā; ja nē – nākamais izsaka jaunu priekšlikumu. Šis process parāda, cik labi grupas dalībnieki pazīst cits citu (t.i., ko iedomājas kā visiem kopīgu, piem., „Visiem taču garšo saldējums”), kā arī to, cik toleranti dalībnieki ir pret viedokļu un pieredžu atšķirībām vai cik viegli ir pakļauties vairākuma spiedienam („Nu, labi, rakstam arī to saldējumu, kaut gan man tas nebūt tik ļoti negaršo”).
- Tālāk līdzīgā veidā jānoskaidro trīs iezīmes, kas raksturo TIKAI VIENU no šīs grupas dalībniekiem, t.i., nav taisnība attiecībā uz pārējiem (piem., „Es protu spēlēt ģitāru”). Šīs iezīmes tiek ierakstītas katra individuālajā lapas lauciņā. Process ir līdzīgs iepriekšējam raundam: viens izsaka priekšlikumu, pārējie piekrīt vai iebilst. Līdzko kāds saka, ka izteiktais priekšlikums attiecas arī uz viņu, jāpiedāvā jauna iezīme.
- Kad uzdevums paveikts, daži grupas dalībnieki nomainās – viens pārvietojas uz grupu pa labi, otrs – uz grupu pa kreisi.
- Nākamais solis: jāatrod „savs laukumiņš” jaunajiem grupas dalībniekiem; jāpārbauda, vai centrā ierakstītās KOPĪGĀS pazīmes ir aktuālas arī jaunajam grupas sastāvam; jānoskaidro, vai malās ierakstītās INDIVIDUĀLĀS pazīmes joprojām ir unikālas tikai vienam no grupas dalībniekiem.

Ko darīt pēc tam?

Noslēgumā pārrunājiēt savas reakcijas un izjūtas dažādos uzdevuma posmos, īpašu uzmanību pievēršot saviem pieņēmumiem par pārējiem un to, kas notika, grupā ienākot jaunajiem dalībniekiem.

Svarīgi! Atvēlēt aktivitātei pietiekami daudz laika! Process ir svarīgākais.

Mudiniēt skolēnus meklēt saiknes starp līdzīgo un atšķirīgo (piem., visiem patīk mūzika, bet vienam klasiskā, citam tautas, vēl citam alternatīvā utt.), lai virzītos uz dažādību kā resursu, ne šķirošo vai vērtību mazinošo faktoru.